

Фолклорът в обучението по английски език на деца

Пенка Кънева

Folklore in Teaching English to Children: *The idea that children who study English as a foreign / second language should be acquainted with English folklore is expressed in the article. Some nursery rhymes, tongue twisters, folk tales / fairy tales, myths and legends are presented and activities are mentioned.*

Key words: *English as a Foreign / Second Language, English Folklore, Pre-school and Primary School Children.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Тезата, че езикът е елемент на културата, показател за светогледа и мисленето на хората, не е нова. Тя поражда съвременните методически възгледи относно езиковото образование като „нещо повече от изучаването на езици”, а именно – като усвояване на културните и другите ценности на обществото [3, с. 56]; като *културен код*, с помощта на който се предава концентрираната през вековете информация – как народът е възприемал и възприема света, как твори, как оценява заобикалящата го действителност, как формира специфичното си „културно огледало” и по този начин изгражда свой национален менталитет и картина на света [1].

В този смисъл фолклорът, възприеман като традиционната култура и знанията на определен етнос, народ или група хора, би следвало да е част от учебното съдържание на езиковото обучение по съответния език.

Целта на изложението е да насочи вниманието към някои възможности за включване на различни по жанр фолклорни текстове в обучението по английски език на деца от предучилищна и начална училищна възраст.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Прегледът на подходящи по жанр и тематика фолклорни текстове е допълнен с примерни дейности, които улесняват възприемането и разбирането им; с конкретни заглавия, текстовете на повечето от които са достъпни в интернет; с библиографски източници.

1. Стихове за деца (*nursery rhymes*)

Най-старите стихове за деца са текстовете на приспивните детски песни (*lullabies*), те могат да бъдат открити в културата на всяка народност. Английският термин произлиза от звуците, които майките издават, за да успокоят децата си: *lu, lu / la, la* и *by by/bye bye* – съкратеното от *Good night*. Първите сборници с *nursery rhymes* на английски са публикувани през XVIII век (около 1744 г.) (*Tommy Thumb's Song Book* и продължението *Tommy Thumb's Pretty Song Book*). А сборникът *Mother Goose's Melody* (London, 1765), е най-старият публикуван, който се използва и днес. Тези стихове включват традиционни гатанки, поговорки, балади, древни езически ритуали. Една от най-пълните съвременни колекции на англоезични фолклорни песни е направена от лондонския библиотекар Стийв Роуд. Тя съдържа около 25 000 народни песни и детски стихове на английски език, събрани от целия свят. Всеки текст има номер (*Roud Folk Song Index*), който удостоверява, че е традиционен текст от фолклора, а по големината на числото на този номер може да се направи извод дали текстът е популярен и отдавна известен или скоро записан. Стиховете за деца могат да бъдат отнесени към различни групи; най-приложими в чуждоезиковото обучение са:

1.1. Игри с пръсти (Finger plays)

Петят се или се рецитират в съпровод с движение на ръцете/пръстите. Рецитирането подпомага развитието на фонологичното възприятие и фонематичния слух, допринася за откритието, че със звуковете може да се манипулира и така да бъдат променявани думите. Игрите с пръсти са полезни и за развиване на фината моторика и координацията между очите и ръцете. Традиционни англоезични игри с пръсти са: *Five Little Monkeys, The Incy Wincy Spider, Little Robin Redbreast, This Little Piggy*.

1.2. Игри-броилки (Counting-out games/selection rhymes)

Имат две предназначения: да изберат дете за роля в друга игра и да запознаят детето с естествения ред на числата. Текстовете им не се отличават със смислова дълбочина, а по-скоро клонят към безсмислицата. В замяна на това са важни ритмът и ритъмът, които благоприятстват формирането и развиването на фонологичното възприятие и фонематичния слух, важни за постигане на готовност за ограмотяване. Удоволствието от играта с думи, които образуват рими, също не е за пренебрегване. Популярни сред децата, които общуват на английски език, игри-броилки са: *Eenie Meenie, Duck, duck, goose, Tinker, Tailor, Ip dip, One Potato, Two Potatoes, Ingle Angle, My Mother, Your Mother*.

1.3. Игри с пляскане (Clapping games)

Казаното за игрите-броилки се отнася и за игрите с пляскане. Тук чувството за ритъм е още по-изразено. В чуждоезиковото обучение са подходящи за упражняване на трудни звукове, защото стремежът за координиране на движенията отвлеча мисълта от текста и допринася за естественото, без напъгане произнасяне на звуковете. Популярни са игрите: *Mary Mack, Miss Lucy, Pease Porridge Hot*.

1.4. Игри за отгатване (Guessing games)

Една от най-известните и прилагани игри за отгатване е *Hangman*. Произходът на играта ни води още към викторианската епоха, когато обесването е било често срещано наказание – дори и за лош правопис. Излишно е да се изтъкват ползите на играта за чуждоезиковото обучение и в частност, за обучението по правопис. Друга, не по-малко позната, игра е: *I spy*. Тя е приложима и при неограничени още деца, като вместо първата буква, се съобщава началният звук на съответната дума.

1.5. Игри с пеене (Singing games)

Изключително популярни сред децата, повечето от тях са съпроводени и с движения, понякога имат състезателен характер. Интересно е, че много от текстовете им имат скрит смисъл – познавачите ги разглеждат или като кодиран исторически разказ, или като форма на скрит протест; рядко са създадени само за забавление. Например играта *Ring a ring a rosy* се приема като описание на голямата чумна епидемия в Англия през 1665 година - розите са метафора за чумата, джобовите, пълни с букетчета - за билките, които хората носели, за да понасят зловонието наоколо, а пепелта и клякането са символ на преклонението пред жертвите на болестта. Разбира се, не всички изследователи са съгласни с тези тълкувания, но фактът, че играта се приема много добре от децата и в предучилищна, и в начална училищна възраст, е неоспорим. Други подходящи игри с пеене са: *A-Tisket, A-Tasket, One, Two, Buckle My Shoe, Did You Ever See a Lassie? The Farmer in the Dell, Here We Go Round the Mulberry Bush, London Bridge*.

2. Скоропоговорки (Tongue twisters)

Представяват труден за учленяване, особено при бърз изговор, израз. Често в тях има рима или алитерация (няколко сходни съгласни се повтарят неколкократно в

близки думи). Използват се с успех от професионални говорители и хора, изучаващи чужди езици, за увеличаване на вербалната ловкост, както и за коригиране на говорни дефекти, защото чрез тях лесно се постига отпускане на мускулите на челюстта, които стресът и тревожността напрягат.

Могат да бъдат прилагани в чуждоезиковото обучение на деца, тъй като допринасят за формиране на свобода и бързина при изговарянето на думите, увеличават речниковия запас, подобряват слуховото възприятие на езика (включително на звуковете, които липсват в майчиния език), а също и произносителните умения; представляват своеобразна артикулационна гимнастика. За съжаление, наблюденията в практиката не констатираат подобно приложение [2, с. 120-126].

Подходящи за начално езиково обучение дейности със скоропоговорки са следните: произнасяне с различна скорост, с отделяне на всяка дума или слято на всички думи; произнасяне с различна интонация и от името на различни персонажи: старец, бебе, изморен човек, изплашен човек, оплакващ се човек, клякуар - за игра с езика и забавление; откриване на букви/звукове и буквени комбинации, на думи, които се четат чрез прилагане на едно и също правило за четене; намиране на определени думи – правилни и неправилни глаголи, думи, съдържащи едни и същи представки и наставки; определени граматически структури; състезания за най-бързо и правилно произнасяне/прочитане на скоропоговорки и други.

3. Folk Tales (Fairy Tales)

Народната приказка (folktale) е история, предавана устно от поколение на поколение, като всеки разказвач променя детайли от текста, за да го направи по-интересен. Термините *народна* и *вълшебна приказка* често се използват като взаимозаменяеми, въпреки че не във всички народни приказки има вълшебства.

Народните приказки притежават характеристиките на културата, обичаите и нравите на хората, които са ги създали; предават фундаментални човешки истини. Познаването на героите и сюжетите във фолклорните творби е част от културната грамотност.

Децата харесват краткостта на формата, бързото развитие на действието, лесно разбираемите характери, повторемостта на части от диалозите и сюжета, фантастичните елементи и щастливия завършек на приказките. Чрез приказките могат да бъдат формиран морални ценности, те помагат на децата да различават доброто от злото.

Някои от най-известните народни приказки с британски произход са: *Goldilocks and the Three Bears*, *Jack and the Beanstalk*, *The Gingerbread Man*.

Един от първите събирачи на фолклорни приказки на английски език е фолклористът Джоузеф Якобс, който през 1890 година публикува сборника *Английски вълшебни приказки*, днес наличен и с електронно издание [4].

4. Митове и легенди (Myths and legends)

Митовете са истории, измислени от примитивните хора, в стремежа си да обяснят природните явления и феномени. Те не намирали научно обяснение, а ги интерпретирали чрез религията – вярвали, че всесилни са различни богове с човешки качества. Също както децата, давали на обикновените предмети живот, човешки страсти и свръхчовешки сили.

Митовете са така преплетени с легендите, че между тях почти няма разлики, но може да се каже, че митовете са изцяло продукт на въображението, докато легендите имат известна, макар и слаба връзка с историческите факти, те разказват за действително съществували личности (или такова е вярването за тях) и техните дела. Легендарните герои Робин Худ и Крал Артур съчетават реални и фантазни елементи.

Въпросът дали митовете могат да бъдат преподавани на деца не е нов. Противниците се аргументират с тезата, че в тях има твърде много алегии, а значението и смисълът им трябва да се откриват чрез тълкуване на символи, прекалено сложни, за да бъдат разбрани от децата. Почти всички смятат, че митове, третиращи религиозни и философски въпроси, не са подходящи за деца. От друга страна, дори и в тези митове има истории, които се харесват на децата. По тази причина на малките деца могат да се предлагат несложни митове, които дават обяснение на различни въпроси, например: *How the robin's breast became red; Why the sunflower follows the sun; How the spider came to be*. Може да се заключи обаче, че митовете и легендите са по-подходящи за деца над 9-10-годишна възраст [5, с. 29-32].

С хората на британските острови се свързват митовете за елфи, историите за вещици, магьосници и пророчици (Hallowe'en, Mother Shipton), историите за черното куче (The Black Dog), легендите за Крал Артур и Робин Худ.

5. Гатанки (Riddles)

Гатанката е кратък фолклорен жанр с остроумен изказ, при който свойствата на обектите и явленията се обрисуват непряко, посредством техни характерни прояви. В художествения език на гатанката най-често се използват метафори, антитези, олицетворения. Гатанката обикновено е конструирана от 3 части: а) описание на предмета, б) въпрос, в) отговор.

В гатанките са съсредоточени познанията на хората за бита и природата, но същевременно те са проява на способността им за търсене и разкриване на смислови връзки между нещата. Фолклорната гатанка не е предназначена за деца, тя има задачата да развива логическата мисъл, да подпомага интелектуалните възможности на личността. Не случайно много вълшебни приказки са изградени върху мотива за отговаряне (пример: цар, който подбира най-подходящия съпруг за дъщеря си чрез задаване на гатанки). Гатанката в тези случаи изпълнява ролята на интелектуален тест – проверява остроумието и съобразителността.

6. Фолклорни текстове, посветени на традиционни празници и обичаи

Запознаването с традициите и празниците на носителите на английския език може да повлияе положително на мотивацията на децата за изучаване на езика. Текстовете, свързани с тях, са разнообразни по жанр. Близка до детския свят е тематиката и символиката на следните празници: *Hallowe'en, Christmas Eve, Christmas Day, Boxing Day, New Year's day, Easter, Valentine's day, Pancake Tuesday, Mother's day, Oranges and Lemons, St. George's Day, St. Nickola's Day*.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От така представените фолклорни жанрове подобаващо място в обучението по английски език в предучилищна и начална училищна възраст в българските образователни институции заема въприемането и разбирането на текстове, свързани с традиционни за британската култура празници и на приказки. Учудващо малък е делът на различните групи детски стихове и сякаш почти липсва присъствието на английски скоропоговорки. Причините за това са най-различни, но една от вероятните е непознаването на британския фолклор от педагозите, които водят заниманията с деца. В същото време, организацията на обучението по английски език и в предучилищна, и в начална училищна възраст позволява включването на фолклорни текстове – поради липсата на държавно регламентирано задължително учебно съдържание както в предучилищна възраст, така и за часовете по задължителноизбираема и свободноизбираема подготовка в начална училищна възраст.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Димчев, К. Културата като цел и съдържание на съвременното обучение по български език. Електронно списание *LiterNet*, 04.12.2011, № 12 (145). <http://liternet.bg/publish/kdimchev/kulturata.htm>

[2] Кънева, П. Английският правопис в начална училищна възраст. Велико Търново, 2012.

[3] Стойчева, М. Европейска езикова политика. София: УИ "Св. Климент Охридски", 2006.

[4] Jacobs, J. *English Fairy Tales*. Collected by Joseph Jacobs. An Electronic Classic Series Publication. 2013. <http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/joseph-jacobs/English-Fairy-Tales.pdf>

[5] Smyadovska, P. *An English Reader*. Shoumen. Higher Pedagogical Institute "Konstantin Preslavski" 1990.

За контакти:

Доц. д-р Пенка Кънева, Катедра „Начална училищна педагогика“, Великотърновски университет “Св. св. Кирил и Методий”, тел.: 062-635 853 (1-606), e-mail: p.kuneva@gmail.com.

Докладът е рецензиран.